

Stockholm den 22 mars 2022

R-2021/2729

Till Justitiedepartementet

Ju2021/04350

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 22 december 2021 beretts tillfälle att avge yttrande över departementspromemorian Förbättrad hantering av ärenden om överförande av straffverkställighet (Ds 2021:37).

Sammanfattning

Advokatsamfundet, som även hänvisar till sina tidigare synpunkter beträffande straffverkställighet¹, kan inte ställa sig bakom vissa av förslagen i promemorian i enlighet med vad som redovisas nedan.

Synpunkter

Allmänt

Som framgår av promemorian anses, som utgångspunkt, att den dömdes sociala återanpassning bäst sker i det land där han eller hon kommer att vistas efter att ha försatts på fri fot. Mot denna bakgrund föreslås det att vissa krav för att sända över en svensk dom på frihetsberövande påföljd till en annan medlemsstat tas bort. Vidare föreslås ytterligare möjligheter att faktiskt sända över domen innan Kriminalvårdens beslut har fått laga kraft.

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 5 september 2019 över departementspromemorian En effektivare handläggning av ärenden om överförande av straffverkställighet (Ds 2019:9) och remissyttrande den 13 augusti 2013 över betänkandet Internationell straffverkställighet (SOU 2013:21).

Promemorians angivna skäl till behovet av fortsatta reformer

Promemorian anger att en stor del av de personer som verkställer ett fängelsestraff i Sverige saknar närmare anknytning hit. Detta förefaller riktigt. Redovisad statistik i promemorian utvisar att knappa 11 % av det totala antalet ärenden om överförande av straffverkställighet i förhållande till antalet påbörjade fängelsestraff mot EU-medborgare genomfördes från Sverige till annan EU-stat.

Utdömda fängelsestraff har i promemorian kommit att redovisas i tre intervaller (upp till sex månader, sex till tolv månader respektive över tolv månader).

Det första intervallet (upp till sex månader) utgör knappa 82 % av antalet utdömda fängelsestraff för EU-medborgare under 2020. Detta intervall är det som främst kommer att påverkas av nu föreslagna förändringar.

Det får anses vara en brist att det av redovisade statistikuppgifter i promemorian inte framgår hur utdömda påföljder fördelas inom detta intervall (upp till sex månader), eftersom det kan antas att en mycket stor del av dessa utgör utdömda fängelsestraff om en till två månader. Inom detta intervall finns det därför anledning, av rent administrativa skäl, att anta att en överföring aldrig skulle kunna äga rum, ens om regelverket ändras på sätt som nu föreslås. Av detta följer därmed också att vare sig effekterna på överbeläggningen på svenska anstalter och/eller omnämnd "besparing" genom antalet minskade vårdtygn är möjlig att beräkna. Det bör också särskilt noteras att någon beräkning alls inte synes ha gjorts i promemorian. Att besparingar faktiskt kommer att kunna göras till följd av förslaget tycks endast bygga på departementets antaganden.

Nu gällande regelverk och närmare om kravet på särskilda skäl vid kortare fängelsestraff

Som framgår av artikel 3.4 i rambeslutet om verkställighet av frihetsberövande påföljder, ska såväl den utfärdande som den verkställande myndigheten säkerställa att översändandet, erkännandet och verkställigheten av domen inte kommer äventyra den dömdes grundläggande rättigheter. Nuvarande ordning där inte endast kostnadsaspekterna vid verkställigheten av ett fängelsestraff, utan även den dömdes sociala rehabiliteringssyfte beaktas, har föranlett kravet på att särskilda skäl måste föreligga för att en verkställighet ska kunna ske av ett fängelsestraff kortare än sex

månader. Detta framstår sammantaget som en god ordning såväl för den dömd som ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Kravet på särskilda skäl vid korta frihetsberövande påföljder bör tas bort

Som framgår av promemorians skäl för ändring i detta avseende utgör gällande praxis hos Kriminalvården att myndigheten sällan påbörjar ett ärende om att sända över en dom till en annan medlemsstat om mindre än tio månader kvarstår att avtjäna när ärendet inleds. Detta eftersom den tid det tar att handlägga ärendet hos Kriminalvården och domstolarna, om myndighetens beslut överklagas, ofta överstiger fyra månader. Med beaktande av detta framstår den i promemorian föreslagna ändringen inte som fullt logisk.

Det kan rimligen antas att handläggningstiden att hantera ett ärende om överlämning alltjämt ofta kommer överstiga fyra månader. Att tiden för detta skulle minska har i vart fall inte angetts och det kan därför inte heller antas ske. Ett avskaffande av regeln om särskilda skäl skulle följaktligen teoretiskt kunna leda till en ärendeingång av ärenden där kvarstående strafftid skulle kunna understiga tiden för Kriminalvården och domstolarna att handlägga det överklagade ärendet. Detta kan inte anses samhällsekonomiskt effektivt. För det fall skäl kan anses föreligga för att ifrågasätta nuvarande ordning bör i stället möjligen endast tidsintervallet för särskilda skäl sänkas något.

Som exempel i promemorians avsnitt 3.4.2 har angetts att ett överförande av ett fängelsestraff om tre månader innebär att medel om 300 000 kr kan omfördelas och användas för en dömd person som ska verkställa sitt straff i Sverige. Med beaktande av vad Kriminalvården anfört; att det ofta tar över fyra månader att administrativt hantera ett överföringsärende, innebär detta att den kvarstående strafftiden i detta fall inte kan understiga sju månader. Också med beaktande av detta exempel framstår det som lämpligt, om inte annat så i vart fall ur ett rent samhällsekonomiskt perspektiv, att ett krav på särskilda skäl vid korta frihetsberövande påföljder bibehålls.

Lämplighetskravet för att sända över en svensk dom på frihetsberövande påföljd bör tas bort

Svenska domstolar har under en period i närtid inte beviljat överlämning enligt europeisk arresteringsorder till Rumänien. Detta med anledning av de väl kända undermåliga fängelseförhållandena i landet. Sedan en tid tillbaka beviljas återigen överlämningar. Förändrad praxis tydliggör dock den uppenbara problematik som föreligger inom området. Som utgångspunkt bör gälla att det alltid ska kunna anses lämpligt för att en svensk dom på frihetsberövande påföljd ska kunna sändas till ett annat medlemsland. Detta bör kunna anses vara ett grundläggande krav, såväl enligt nationell svensk rätt som enligt Europakonventionen.

Ett bibehållande av krav på lämplighet för att sända över en svensk dom på frihetsberövande påföljd kommer de facto också medföra en bibehållen kontroll av att den mottagande medlemsstaten lever upp till de krav som följer av EU-stadgan (och artikel 3 i Europakonventionen).

Ändringen i promemorian motiveras sammanfattningsvis av att ärendehanteringens skulle förenklas och effektiviseras samt att de omständigheter som idag prövas gentemot lämplighetskravet kan beaktas även utan ett sådant lagstadgat krav.

Enligt nuvarande ordning sker en prövning av om lämplighetskravet är uppfyllt i samband med beslut om översändande av domen. Den enskilde som motsätter sig ett översändande kan inför ett sådant beslut föra fram omständigheter som talar mot ett översändande, bland annat med hänvisning till reglerna om villkorlig frigivning och anstaltsförhållandena i den andra medlemsstaten. Sådana invändningar kan medföra att ytterligare information behöver inhämtas från den andra medlemsstaten enligt samrådsreglerna, eftersom det är Kriminalvården som har utredningsbördan (jmf NJA 2007 s. 300 p. 29). Den enskilde kan överklaga ett beslut som går honom eller henne emot.

Genom förslaget skulle den relevanta tidpunkten för prövningen av omständigheter hänförliga till lämpligheten komma att förläggas till tiden efter att ett beslut om översändande redan är fattat. Det framstår som uppenbart att denna förskjutning skulle försämra den enskildes möjlighet att få invändningar prövade. Enligt 2 kap. 8 § verkställighetslagen ges visserligen Kriminalvården utrymme att upphäva ett beslut om översändande av domen, men bestämmelsen ger inte den dömde någon rätt att påkalla

Kriminalvårdens prövning i detta avseende. Inte heller ger verkställighetslagen någon möjlighet för den dömda att överklaga ett beslut som innebär att sådan begäran avslås.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander